

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a, CSc.

K velení vojskům v míru a za války

(Ohlas na článek Ing. Jiřího Floriany a Ing. Miloše Jandy „Velení a řízení za branné pohotovosti státu“, VR 9/94.)

Obsah článku postihuje problém strategického významu. Jeho vyřešení by znamenalo provést důležitý krok k urychlení transformace Armády České republiky (AČR). Chceme-li vybudovat fungující systém obrany státu a v rámci něj podsystém vojenské obrany, který by přispíval k eliminaci soudobých rizik a dovedl reagovat na široké spektrum potenciálních ohrožení, musíme si již v míru vytvořit podmínky pro jeho řízení jak na strategickém, tak i na operačním stupni velení.

Složení AČR a její organizace

Podle návrhu operačního předpisu OPER-D-1 „Příprava a vedení obranné operace“ je AČR složena z pozemního vojska, vzdušných sil, logistiky, druhů vojsk a služeb, samostatných složek a vojenských územních orgánů státní správy. Již takto stanovené složení AČR je diskutabilní z důvodu nesystémového zařazení druhů vojsk a služeb mezi její součásti. Jde o sloučení nejméně dvou kritérií dělení. Správné by bylo stanovit složení AČR nejprve podle jednoho kritéria (např. úlohy v bojové činnosti) a posléze podle dalšího.

V souladu s tímto dělením se vytvořily i organizační struktury. Pozemní vojsko je organizováno do dvou armádních sborů a brigády rychlého nasazení (která je podle mne nesprávně a jako jediná počítána do tzv. sil rychlého nasazení), vzdušné síly do 3. sboru taktického letectva a 4. sboru protivzdušné obrany a logistické svazky, útvary a zařízení pod velitelství logistiky. Totožnost hlavních součástí AČR s organizačními strukturami nám vytváří půdu k těžkostem spojeným s použitím vojsk v operacích.

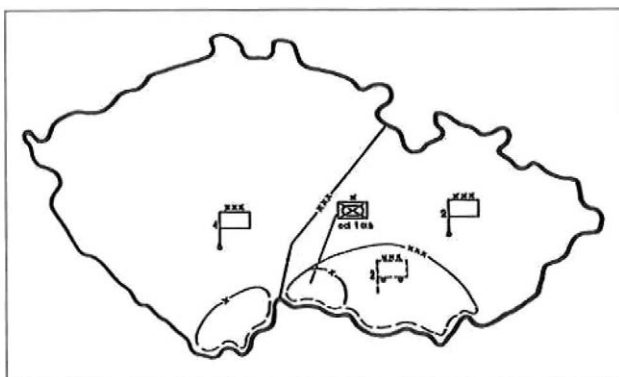
Proklamovaná **samostatnost a odpovědnost** velitelů armádních sborů za svěřené území v míru i za války je z tohoto hlediska značně problematická. Ze současného uspořádání organizačních struktur AČR (v míru velmi pohodlného) vyplývá zcela logický závěr, že jakoukoliv vojenskou akci (operaci), která bude vyžadovat nasazení jak pozemních vojsk, tak i vzdušných sil a dalších složek AČR musí **bezprostředně řídit (řešit) Generální štáb - hlavní velení AČR¹⁾** (GŠ - HV AČR). Uvážíme-li, že by velitelé armádních sborů disponovali „svými“ vzdušnými silami a útvary (svazkem) logistiky, měli by (již v míru) daleko lepší vyhlídky k naplnění požadavku odpovědnosti za území v míru i za války. Přitom GŠ - HV AČR by disponovalo strategickými prostředky (přímo podřízenými) pozemního vojska, vzdušných sil i logistiky a podle potřeby (nebo i požadavku velitelů armádních sborů) by bojující armádní sbory posílilo a podpořilo.

Praktické zasazení vojsk v operacích je komplikované i tím, že velitelé armádních sborů mají ve své organizační struktuře polní vojska (představovaná zvláště mechanizovanými

brigádami) a vojska územní obrany (představovaná především brigádami územní obrany dvou typů). Velení vojskům sboru je zvládnutelné v míru, ve válce se však mohou projevit jisté těžkosti, zvláště v případě, že velitel jednoho armádního sboru bude muset svá polní vojska zasadit na území druhého armádního sboru. Problémy, které nastávají ve velení vojskům za války, ukázali autoři zmíněného článku. Navrhovaná řešení jsou sice možná, ale dovoluji si poznamenat, že se jim pravděpodobně nepodařilo nalézt příčinu těžkostí ve velení a navrhnout její odstranění. Podle mého názoru je příčina v tvorbě organizačních struktur AČR na úrovni strategické a operační.

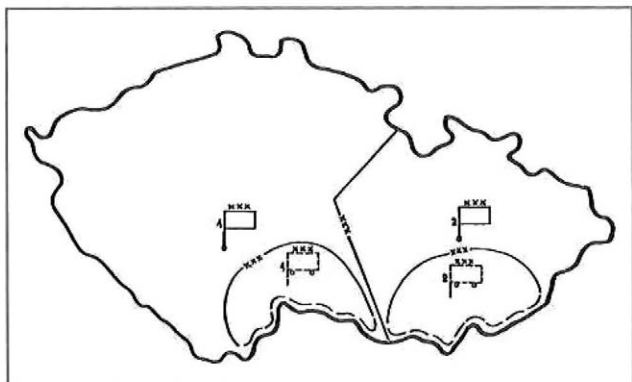
K fungování nynějších organizačních struktur za války

V první variantě (str. 36) autoři článku řeší možné fungování systému obrany za předpokladu, že za území mírové dislokace armádního sboru vždy odpovídá jeho velitel. Tedy v případě výrazné převahy protivníka a na základě záměru NGŠ - velitele AČR může být teritorium napadeného armádního sboru „posíleno“ polními vojsky „volného“ armádního sboru s nezbytnou částí sborového kompletu pod velením zástupce s částí štábu, přičemž autoři uvažují, že by velitel napadeného sboru velel tomuto uskupení právě přes zmíněného zástupce. Tato úvaha je diskutabilní především proto, že byl vytvořen další (zbytečný) mezistupeň velení. Situaci lze řešit:

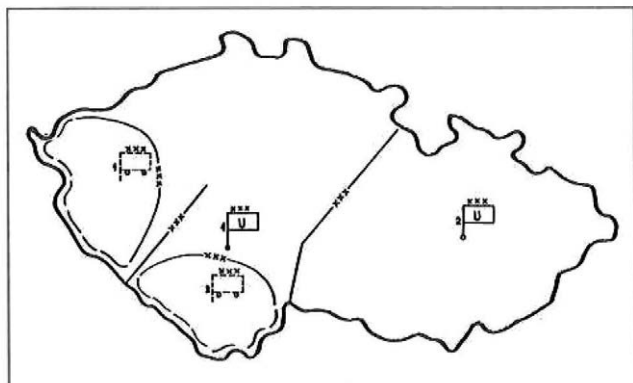
Obr. 1

- prostým přidělením mechanizovaných brigád a dalších sil „volného“ sboru veliteli napadeného armádního sboru (obr. 1), nebo
- vytvořením operačního uskupení polních vojsk „volného“ sboru s nezbytnou částí sborového kompletu na celém teritoriu (nebo části teritoria) napadeného sboru, ale pod velením velitele „volného“ sboru s většinou jeho štábu (obr. 2). Mírové rozhraní by se tedy upravilo. Na území „svého“ sboru by velitel pověřil velením jednoho ze svých zástupců s nezbytnou částí štábu k řešení obrany „svého“ teritoria. Důvodem tohoto řešení je skutečnost, že velitel armádního sboru by měl osobně řídit svá nejvhodnější vojska při plnění nejsložitějšího úkolu a ne se nechat zastupovat. Kromě toho předpoklad, že za území mírové dislokace vždy odpovídá jeho velitel, nemusí znamenat, že nesmí „své“ území opustit.

Obr. 2

Ve druhé variantě autoři článku řeší situaci za předpokladu, že za každou vojenskou činnost, byť i na části území ČR, odpovídá Generální štáb. Je mi záhadou, proč by neměla být odpovědnost Generálního štábu - hlavního velení AČR „za každou vojenskou činnost, byť i na části území ČR“ ve variantě č. 1? GŠ - HV AČR v čele s NGŠ - velitelem AČR odpovídá za vojenskou obranu celého státu nebo její části **vždy** - v míru i za války. Druhou variantu, kterou autoři uvádí, bych osobně nezakládal na odpovědnosti GŠ - HV AČR, ale na skutečnosti, že velitelé armádních sborů neodpovídají „jen“ za své území, ale podle záměru NGŠ - velitele AČR za **kteroukoliv část území ČR, ve které mají plnit úkoly operace**. Připustil bych možnost „volného pohybu“ velitelů armádních sborů v čele svých operačních uskupení složených z polních vojsk. Dedukce autorů článku o **nezbytnosti oddělení velení polním vojskům a vojskům územní obrany na stupni armádní sbor je opodstatněná**. Vytváří se situace, kdy GŠ - HV AČR bude přímo velet všem velitelům sborů (1.as, 2.as, 3.sTL, 4.sPVO, vel. logistiky), brigádě rychlého nasazení, dalším přímo podřízeným svazkům a útvarům a nově vzniklým územním velitelstvím k velení prostředkům teritoria, každé na území „mateřského“ sboru (obr. 3).

Obr. 3

Snaha o nějaké reálné řešení přivedla autory i k otázce, zda vůbec dělit pozemní vojsko na polní vojsko a vojsko územní obrany. Myšlenka zrušit vojsko územní obrany v dnešním pojetí a nahradit je „zvláštními jednotkami v přímé podřízenosti orgánů samosprávy v daném regionu“ (str. 37) problém velení vůbec neřeší. V závěru článku (str. 38) autoři naznačují kontury řešení problému („... vytvořit na území, kde se nevede aktivní bojová činnost, teritoriální orgán...“), ale vzápětí se vracejí k existujícímu stavu („... jehož základem již v míru by byla součást vytvořená ve struktuře armádního sboru.“).

Protože nejsem přívržencem transformace orgánů velení v době „až se něco děje“, nabízím k zamyšlení jiné, možná systémové řešení.

Účinnost velení vojskům má své základy v organizačních strukturách

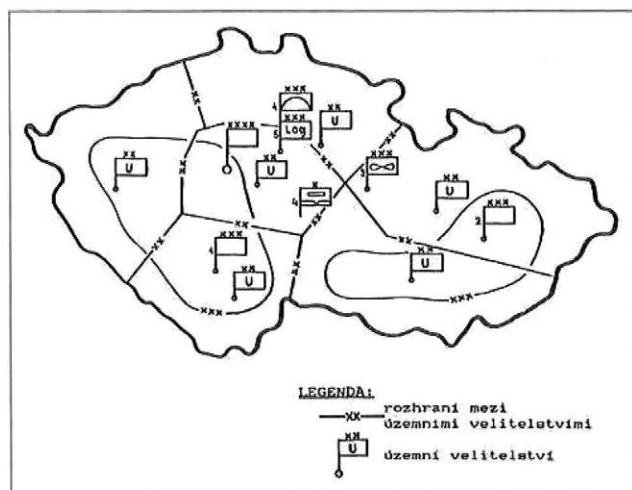
Opodstatněnost vzniku a fungování vojsk územní obrany, jakožto jedné ze tří částí pozemních vojsk, by si zasloužovala samostatný článek. Řešení nezakládám na prostém zamítnutí vojsk územní obrany (v článku VR 3/94 jsem svůj názor na místo a úlohu tohoto vojska naznačil). Problém velení nejen armádnímu sboru, ale i na strategickém stupni v širokém spektru variant použití sil a prostředků AČR si vyžaduje, aby byly nejen organizační struktury vojsk, ale v nich především organizační struktury orgánů velení stále jak v míru, tak i za války. Jakékoliv dělení a transformace orgánů velení v době složitých situací zakládá příčiny nízké pružnosti velení (o požadavku nepřetržitosti ani nemluvě).

Podle mého názoru je systémová chyba již v tom, že se velitelům armádních sborů dává odpovědnost za prostor teritoria v míru, který musí pro potřeby obrany připravit a za války bránit. Přímé podřízení vojsk územní obrany generálnímu štábu - hlavnímu velení AČR lze, i vzhledem k rozloze našeho území, připustit. Vytvoření územních velitelství (na bázi vyšších doplňovacích velitelství) a převod vojsk územní obrany od armádních sborů pod jejich přímé velení již v míru je podstatou návrhu řešení.

Tedy velitelům armádních sborů by byla podřízena jen polní vojska (mechanizované brigády s potřebným sborovým kompletem). Do vojsk územní obrany bych nezahrnoval současně brigády územní obrany vytvářené na bázi mechanizovaných brigád. Tyto bych ponechal u armádních sborů jako motorizované brigády (svazky „B“). Naopak bych do vojsk územní obrany zahrnul část stacionárních útvarů (zařízení) logistiky na daném území velitelství.

Počet územních velitelství na teritoriu Čech bych omezil na 4, čímž by se přispělo k plánované redukci počtů armády. Bylo by dosaženo stavu, kdy by GŠ - HV AČR mělo v podřízenosti 2 armádní sbory polního vojska, 2 sbory vzdušných sil, brigádu rychlého nasazení, 6 územních velitelství a velitelství logistiky (tedy 12 prvků) již v době míru, za stavu ohrožení i ve válce (obr. 4).

Toto řešení posiluje úlohu GŠ - HV AČR. Polní vojsko, představované armádními sbory a tvořící hlavní bojovou sílu AČR, by bylo v míru dislokované podle přijaté koncepce a v době krize a za války by bylo schopné podle záměru NGŠ - velitele AČR manévrovat po celém území ČR a to za podpory vzdušných sil a svazků (útvarů) logistiky. Vojska územní obrany by plnila funkci zabezpečovací a „doplňkovou“ a byla by aktivována výběrovým způsobem podle potřeby přímo GŠ - HV AČR.

Obr. 4

Uvedené řešení umožní pružné reagování na širokou škálu ohrožení - **od asistence AČR až po její plné nasazení v rámci obranné operace AČR**. Samozřejmým zůstává požadavek, aby v daném prostoru obrany armádního sboru byla všechna pozemní vojska (polní i územní obrany) **pod jednotným velením velitele armádního sboru**.

Podle mého názoru jde o řešení poměrně „levné“. Zbavilo by nás těžko řešitelných problémů, mezi které patří nejen otázky velení vojskům ve válce. Namátkou mohu uvést:

- vyřešil by se problém **jasného rozhraní** mezi polními vojsky a vojsky územní obrany,
- prostor obrany armádního sboru by byl v obranné operaci jednoznačný,
- vyjasnily by se kompetence mezi GŠ - HV AČR a operačními stupni,
- velitelé armádních sborů by získali více času na řešení výcvikových úkolů v míru a operačních úkolů za války atd.

Dělení AČR a totožnost jejich částí s organizací do sborů (3. sbor taktického letectva, 4. sbor protivzdušné obrany, svazky, útvary a zařízení logistiky) také není zcela ideálním řešením i z hlediska potřeb pružného velení vojskům. Opodstatněnost vytvoření těchto uskupení s **rozsáhlými orgány velení** (velitelství 3.sTL, 4.sPVO a logistiky) se zdá také problematické, zvláště vezmeme-li v úvahu požadavek snižování počtů osob a redukce mezistupňů velení vojskům. Posílení GŠ - HV AČR, armádních sborů a územních velitelství těmito orgány velení by mohlo vytvořit podmínky pro stálé přidělení části vzdušných sil přímo armádním sborům (vojskové letectvo zvláště) a částí sil logistiky územním velitelstvím a částečně i armádním sborům. Analogicky jako v případě pozemních vojsk, kdy je v přímé podřízenosti GŠ - HV AČR brigáda rychlého nasazení, by mohly být v přímé podřízenosti GŠ - HV AČR strategicky významné síly a prostředky vzdušných sil a logistiky. Řízení tak velkého počtu svazků, útvarů a zařízení logistiky z jednoho centra (z velitelství logistiky) je nejen v rozporu s dosavadní úrovní teorie řízení, ale i z hlediska požadavku odolnosti velení není zrovna ideální.

Poznámka: ¹⁾ Tento termín použili autoři článku a jeví se mi jako vhodný.